

Ministerieel besluit tot bescherming als monument van de Sint-Pauluskerk met omringend kerkhof in Galmaarden (Vollezele)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, 1, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 12.3.1, laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 17 oktober 2014;

Gelet op het ministerieel besluit van 23 december 2014 tot vaststelling van een ontwerp van lijst van de als monument te beschermen Sint-Pauluskerk met omringend kerkhof in Galmaarden (Vollezele);

Gelet op de behandeling van de uitgebrachte adviezen en ingediende bezwaren door Onroerend Erfgoed en gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed van 11 september 2015,

BESLUIT:

Artikel 1. Wordt beschermd, met inbegrip van de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken, zoals opgesomd in de lijst als bijlage bij dit besluit, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten:

Wegens de historische, de artistieke en de volkskundige waarde als monument:

Sint-Pauluskerk met omringend kerkhof met inbegrip van de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken en met het omringend kerkhof, gelegen in Galmaarden (Vollezele), Oudstrijdersplein zonder nummer bekend ten kadaster:

Galmaarden, 2de afdeling, sectie B, perceelnummers 468A en 469B zoals afgebakend op bijgevoegd plan.

Op het kerkhof zijn de volgende graftekens beschermd :

(3) kindergraf (naamloos); (4) familie Desmecht – Goossens; (6) familie Janquaert – Borremans; (13) Sannen Joannes Emmanuel / Sannen Maria Francisca; (14) Van Malderghem Maria; (16) De Herder Adèle; (38) Geeroms Gustaaf / Geeroms Maurice; (41) Cooremans Hortense; (42) Van Den Heuvel Jean-

Baptist; (43) Betty Van Lathem; (47) ijzeren kruis (naamloos); (51) Van Snick Robert; (54) Raspe Petrus / Scheys Louise; (55) Hauters Jean-Baptist; (58) Olemans Josephine; (59) Vanderroost Victor; (63) De Vleeschouwer Maurice; (74) Brisack Marcelinne; (76) De Pester Eugène; (78) Neirinckx Alfons; (79) Borremans Leopold; (82) Bellemans Petrus; (83) Francois Karel Gustaaf; (86) Thollebeek Helene; (87) Lekim Nestor; (90) Foulon Karel / Vanderscheuren Alice / Foulon Carl; (91) Vanderschuernen Remi / Ost Hortense / Van Den Bossche August / Vanderschuernen Irma; (92) Peremans Firmin; (104) Vansnick Ernest; (117) Marescaux Camille-Henri; (118) grafkelder omheind met ijzerwerk; (120) Dhauwer Telesphore-Joseph (paarden) / Van Eeckhoudt Richard / Van Weddingen C.; (121) De Leener; (124) Olemans Arthur; (133) Franckx Rita; (135) Boschmans Maurice; (140) Monument in witte zandsteen (naamloos); (143) Vanlaethem Henricus; (148) Stalpaert Evarist / Eeckhoudt Rosalie; (150) familie Van Parijs – Vannijvel; (152) Van Wichelen Desiré (oudstrijder 1914-1918); (155) Reygaerts Marie-Therese; (156) Steebhoudt Amedee / Standaert Elisa; (161) Deheyer Margareth; (166) De Handschutter Maurice / De Vos Leonie; (178) Blerx Marie; (183) Coppens August; (190) Jacobs Leopold; (191) Schoonjans J.; (193) Van Belle Maria-Theresa; (194) kruis in arduin (naamloos); (197) Van Oudenhove Léo Désiré; (199) Olemans Maria; (209) Durand Adolfinia / Reygaerts Theophile; (214) Willems Albertine; (216) Walgrave Aloys; (220) Dullekens Leontine; (221) J. Pardon – Beusaert; (222) Wattee Francois; (223) Olemans Maria Florentina; (224) Cosyns Viviane; (225) De Smet Ingrid; (226) Lostermans Elena; (230) Wielemans Elisa; (233) Vanschepdael Irma; (235) familie Denayer; (236) Michiels Jean-Baptist Alfons; (237) Mahouden Leonarda / Mahoude Leonia; (240) Sculpture de la famille des Barons (privé-grond) de Steenhault – De Waerbeke.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Historische waarde:

De kerk met omringend kerkhof vormt een site die zeker sinds de 14de eeuw als dusdanig in gebruik was. De huidige kerk werd opgetrokken in 1776-77 in opdracht van de abdij van Vorst, ten tijde van pastoor Demol. De kerk is gedateerd door middel van een chronogram in de hardstenen deuromlijsting. De bouw door de laatste abdis van Vorst wordt via hetzelfde opschrift en het hardstenen wapenschild dat in de toren is verwerkt, bevestigd. Het was eveneens de abdij van Vorst die in 1720 de cultus rond Sint Antonius abt bevestigde door de stichting van een Broederschap van de Heilige Antonius en de schenking van een relikwieschrijn.

In de kerk en op het kerkhof bleven de graven en grafstenen bewaard van personen die belangrijk waren voor de geschiedenis van de kerk en het dorp Vollezele zoals: Pastoor Demol in de viering van de kerk, Pastoor Sannen, priester - dichter Walgraeve, Remy Van Der Schueren, Telesphore-Joseph d'Hauwer, Richard van Eeckhoudt, de adellijke familie de Steenhault - de Waerbeek.

Het kerkhof van Vollezele getuigt van de eeuwenoude gewoonte om de doden omheen de kerk, te midden van de dorpskern, te begraven. Tevens wijst de aanwezigheid van het kerkhof op het zeer lang doorleven van die gewoonte, vooral in kleine gemeenschappen, en dat ondanks de wetgevingen van 1784 en 1804 die verplichten om begraafplaatsen buiten de woonkernen op te richten. Het kerkhof van Vollezele is bijgevolg een representatief voorbeeld van hoe kleinere dorpen zich aan die verplichting bleven onttrekken tot ver in de 20ste eeuw.

Historische, in casu architectuurhistorische waarde:

Sobere bakstenen kerk op rechthoekig grondplan, gebouwd in 1776-77 en representatief voor de late 18de eeuw. De baksteen is gecombineerd met blauwe hardsteen, lediaansteen en ijzerzandsteen voor de hoekverbanden, plint en raamomlijstingen. Het zadeldak overspant de volledige kerk. De

bijna ingebouwde toren met helmdak, poortomlijsting en wapenschild van de abdij van Vorst, is de enige externe decoratie. Grote steekboogvormige ramen verlichten het interieur.

De kerk wordt door vier Dorische zuilen en rondbogen in drie beuken opgedeeld, kruisribgewelven overspannen de beuken. De architectuur is uitermate sober. De kerk werd verrijkt met een belangrijk ensemble van 17de-eeuws mobiliair uit de oude kerk, nieuw 18de-eeuws mobiliair en aangevuld met zowel aankopen van 17de-eeuwse altaren als nieuwe lambriseringen en glasramen uit de 19de eeuw.

De kerk vormt het centrum van de oude dorpskern en is vanouds gelegen op een heuvel en te midden het kerkhof. De site is van de burgerlijke wereld gescheiden door een ommuring, nu een combinatie van ommuring, omhaging, omheining en aan de westzijde een trappenpartij.

Historische, in casu historisch sociaal-culturele waarde:

De graven en graftekens in de kerk en op het kerkhof getuigen van een sociale elite (pastoor, meier, ...) die zich tot 1784 liet begraven in kerkgebouwen. Wapenschilden wijzen op hun adellijke status. Diezelfde elite koos later voor opvallende, grote graftekens en eeuwigdurende concessies op het kerkhof. Graftekens van latere datum getuigen van de wijzigende doodsbeleving. De graftekens in hun totaliteit geven een goede doorsnede van de sociaal-culturele gelaagdheid van een dorpsgemeenschap.

Artistieke waarde:

Representatief voorbeeld van een laat 18de-eeuws kerkgebouw met mobiliair uit de afgebroken kerk, eigentijds mobiliair, 19de-eeuws mobiliair en aangekochte stukken.

Uit de afgebroken kerk werden de 17de-eeuwse barokke doopvont, het Sint-Paulusaltaar en verschillende grafplaten geïntegreerd. De doopvont getuigt van de sobere, 17de-eeuwse, barokke vormtaal. Het Sint-Paulusaltaar, een portiekaltaar met het altaarstuk 'de bekering van de Heilige Paulus' van een anoniem meester, is representatief voor de barokstijl.

De grafplaten van voor 1776 zijn representatief voor de 17de en 18de eeuw in materiaalgebruik (blauwe hardsteen en marmer), opschriften en symboliek (wapenschilden, doodshoofd). Het orgel werd vervaardigd door de befaamde orgelmaker Van Petegem.

De aangekochte 17de-eeuwse portiekaltaren (hoofdaltaar en Maria-altaar) zijn representatieve voorbeelden voor de barokstijl. Ze herbergen beiden een 17de-eeuws schilderij: 'Onze-Lieve-Vrouw schenkt de rozenkrans aan Heilige Dominicus Guzman, in aanwezigheid van de Heilige Franciscus van Assisi, Clara van Assisi, Catharina van Siëna en de schenkers met hun kinderen' van een anoniem meester en 'Kruisiging met Maria Magdalena' toegeschreven aan hofschilder Otto Van Veen.

Het 18de-eeuwse mobiliair van de hand van de Nijvelse beeldhouwer Bonnet is representatief voor de rococostijl (koorbanken en lambrisering in het koor, vier biechtstoelen, communiebank, preekstoel). Bonnet is bekend van meerdere realisaties in de ruime regio. De grafplaat van pastoor Demol is representatief voor de vormgeving, materiaalgebruik en symboliek van laat 18de-eeuwse grafplaten.

De lambrisering dateert uit 1892 en werd vervaardigd door schrijnwerker Malfaut in neo-rococostijl, geïnspireerd op het aanwezige rococo-mobiliair.

De glas-in-loodramen van het koor dateren uit 1882. De ramen zijn ontworpen en geproduceerd door het huis F. Van der Poorten (Sint-Jans-Molenbeek) in een sobere neoclassicistische stijl. De glas-in-loodramen van het schip werden in 1900 geplaatst. Ontwerper en vervaardiger is Bertrand Bardenweyer. Ze kregen een neo-renaissance vormgeving.

Collectie van vier laatgotische beelden uit de late 15de - vroege 16de eeuw die allen representatief zijn voor die stijl (Genadestoel, Maagd met kind, Sint-Antonius abt, Sint-Anna-ten-drieën).

De graftekens in de kerk en op het kerkhof getuigen in hun vormgeving van het wijzigend esthetisch aanvoelen van een dorpsgemeenschap wat funeraire kunst betreft. Ze dateren in de kerk uit de 17de en 18de eeuw en op het kerkhof uit de 19de en 20ste eeuw.

Volkskundige waarde:

De volkskundige waarde wordt gevormd door de verschillende devoties tot Onze-Lieve-Vrouw, Sint-Paulus, Heilige Antonius, Sint-Anna-ten-drieën, die in de kerk hun plaats vonden.

De Mariale devotie wordt bevestigd door het 17de-eeuwse Maria-altaar en het laatgotische Mariabeeld dat in de kerk wordt bewaard.

De Sint-Paulusdevotie wordt bevestigd door het Sint-Paulusaltaar waarin ook het 17de-eeuwse Sint-Paulusbeeld was opgesteld (nis) dat nu elders in de kerk wordt bewaard.

De devotie tot de Heilige Antonius wordt bevestigd door het Sint-Paulusaltaar dat ook bekend staat als Sint-Antoniusaltaar en waar een schrijn met het laatgotische Antoniusbeeld oorspronkelijk was opgesteld. De abdis van Vorst stichtte in 1720 een broederschap ter ere van de Heilige Antonius Abt. Ter gelegenheid daarvan schonk ze een relikwie van de Heilige Antonius aan de kerk en een tentoonstellingsschrijn werd ervoor gemaakt.

De devotie tot Sint-Anna-ten-drieën wordt onderschreven door het opschrift op het Maria-altaar dat duidelijk maakt dat het altaar een dubbel doel had én door het laatgotische Sint-Anna-ten-drieënbeeld dat in de kerk bewaard wordt.

Het kruisbeeld dat mogelijk eerder functioneerde als calvariekruis is een getuige van de volksdevotie en de herinnering op het kerkhof aan alle anonieme doden, in een periode dat er niet voor elk graf een grafsteen bestond.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De voorschriften bepaald in hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.

Brussel,

01 DEC. 2015

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS